

A koronavírus gazdasági hatásainak vállalati kezelése

Kérdőíves felmérés – második hullám

Gyorselemzés – 2020. 03. 31

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) annak érdekében, hogy minél pontosabb képet kaphasson a koronavírus-fertőzés gazdasági hatásairól, kérdőíves felmérést végez a hazai vállalkozások körében. Az alábbi gyorselemzés a felmérés második¹, március 19-én indított hullámának 2020. március 31-ig beérkezett válaszain alapul. Az online, önkitöltős kérdőívet 5268 vállalkozás töltötte ki, az elemzés ezen cégek percepcióit, első reakcióit ismerteti a koronavírus járvány vállalati kezelése kapcsán.

Összefoglaló

- ❖ A válaszadó cégek 70 százaléka nagyon kedvezőtlennek látja saját üzleti helyzetét a következő hat hónapra vonatkozóan. A járvány terjedésének hatására 71 százalékuk komoly, a cég működését jelentősen akadályozó zavarokat tapasztal.
- ❖ 92 százalékuknál a kapacitáskihasználtság csökkent a járvány előtti időszakhoz képest, 34 százalékuk pedig teljes leállásról számolt be.
- ❖ A cégek 61 százaléka egy hónapig vagy annál rövidebb ideig számít a fizetőképessége megőrzésére a jelenlegi helyzetben, külső források bevonása nélkül.
- ❖ A válaszadók nagy többsége (75 százaléka) a kereslet csökkenését érzi a fő akadályozó tényezőnek. 38 százalékuk a rendelkezések miatt kényszerül leállásra, 23 százalékukat a rendezvények betiltása és a nyitvatartási időre vonatkozó korlátozások érintik hátrányosan.
- ❖ A válaszadó cégek 31 százaléka a vállalati tartalékokat élné fel, ha egy esetleges karantén esetén egy hónapig nem lenne bevétele a cégnek. 34 százalékuk érzi úgy, hogy ebben az esetben nem lenne semmilyen lehetősége a fennmaradáshoz.

¹ A felmérés második hulláma az ITM-mel és a következő szervezetekkel együttműködve zajlik: Amerikai Kereskedelmi Kamara Magyarországon (AMCHAM), Német-Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara (DUIHK), Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége (VOSZ), Turisztikai és Vendéglátó Munkaadók Országos Szövetsége (VIMOSZ), Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK), Kisiparosok Országos Szövetsége (KISOSZ), Magyar Iparszövetség (OKISZ) Ipartestületek Országos Szövetsége (IPOSZ), Általános Fogyasztási Szövetkezetek és Kereskedelmi Társaságok Országos Szövetsége - ÁFEOSZ-COOP Szövetség, Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége (MGYOSZ) Munkástanácsok Országos Szövetsége, Magyar a Piacon Klub, Joint Venture Szövetség, Fiatal Vállalkozók Országos Szövetsége (FIVOSZ), Magyar Gépipari és Energetikai Országos Szövetség (MAGEOSZ), Magyar Járműalkatrészgyártók Szövetsége (MAJOSZ), Magyar Gépjárműipari Egyesület (MAGE), Magyar Innovációs szövetség, Szövetség a digitális gazdaságért IVSZ, Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, Budapesti Vállalkozásfejlesztési Közalapítvány, Liga szakszervezet, SEED Alapítvány, Magyar Bútor és Faipari Szövetség, Magyar Gépjármű Importőrök Egyesülete

- ❖ A cégek 89 százaléka nem bocsátott el alkalmazottat a járvány hatására. A teljes munkaidőben dolgozók száma azonban csökkenést mutat a cégeknél, míg a fizetett és fizetés nélküli valamint a táppénzen lévő foglalkoztatottak száma nőtt.
- ❖ Átlagosan a válaszadó, nem egyéni vállalkozásként működő cégek dolgozóinak 43 százaléka esik ki a munkából különböző okokból (pl. rendes szabadság, fizetés nélküli szabadság, karantén). A leginkább érintett ágazatok a közigazgatás, oktatás, egészségügy, szociális ellátás és a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás.
- ❖ A foglalkoztatással összefüggő intézkedések közül a leggyakoribb a fizetett szabadság (34 százalék), a rugalmas munkaidőkeret (30 százalék), a home office (29 százalék) és a fizetés nélküli szabadság (28 százalék) alkalmazása. Minden ötödik cég rendelt el/tervez elrendelni leépítést.
- ❖ Az elbocsátásokban várhatóan leginkább érintett terület a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás, a kereskedelem, javítás valamint a szállítás, raktározás, posta és távközlés ágazatok.

Üzleti helyzet és kilátások

A válaszadók 95 százaléka saját üzleti kilátásait kedvezőtlennek, ezen belül a cégek 70 százaléka nagyon kedvezőtlennek, 25 százaléka pedig inkább kedvezőtlennek ítéli a következő 6 hónapra vonatkozóan. A cégek 79 százaléka szerint a járvány nagymértékben rontja jövőbeni kilátásaikat.

Szinte az összes válaszadó cég kisebb-nagyobb mértékben már jelenleg is érzékeli a járvány hatásait. A válaszadók **71 százaléka komoly, a cég működését jelentősen akadályozó zavarokat tapasztal**, 16 százalékuk pedig nagyobb, közepes hatású zavarokról számol be. A cégeknek kevesebb, mint 15 százaléka jelezte, hogy csak kisebb zavarokat érzékel vagy nem érződik a működésében a járvány hatása.

A járvány okozta további negatív hatások begyűrűzését a céghez a válaszadó vállalkozások átlagosan 3 héten belül várják. Ez az átlag a már jelenleg is magas arányban zavarokat tapasztaló szálláshely-szolgáltató és vendéglátó, a kereskedelemhez tartozó valamint a szállítmányozó és raktározó cégek esetében alacsonyabb, 2 és fél hét körül alakul, míg a kevésbé érintett mezőgazdasági és építőipari cégek esetében 4-5 héten belül.

A cégek kapacitáskihasználtságának csökkenése azonban már jelenleg is megfigyelhető. A válaszadó vállalkozások **92 százaléka a kapacitáskihasználtsága csökkenéséről számol be, az átlagos kihasználtság a jelenlegi helyzetben a járvány előtti kapacitáskihasználtság 30 százaléka.** A cégek **34 százaléka 0 százalékos kapacitáskihasználtságról, azaz teljes leállásról számol be.** Az átlagos kapacitáskihasználtság csökkenése minden létszámkategóriában megfigyelhető, legnagyobb mértékben azonban az egyéni vállalkozókat és a mikrovállalkozásokat érinti: előbbieik kapacitáskihasználtsága átlagosan 20 százalék,

utóbbiaké 30 százalék körül alakul, míg a kisvállalkozásoké 44 százalék, a közép- és nagyvállalkozásoké pedig együttesen 72 százaléka a korábbi kihasználtságnak.

Ágazatonként vizsgálva a kapacitáskihasználtság a legnagyobb mértékben a szálláshely-szolgáltatók és vendéglátók esetében (az eredeti kihasználtság átlagosan 17 százaléka) valamint az oktatást, egészségügyi és szociális ellátást nyújtó cégek esetében (eredeti kihasználtság 17 százaléka) esett vissza, de jelentős a visszaesés az egyéb személyi szolgáltatásokat nyújtók (a korábbi kapacitáskihasználtság 21 százalékán működnek) körében is.

A jelenlegi kapacitáskihasználtság mellett a válaszadó cégek többségénél (30 százalék) a pénzügyi tartalékok pótlólagos források nélkül átlagosan 4 hétig teszik lehetővé a pénzügyi kötelezettségek teljesítését a jelenlegi helyzetben. A válaszadók 30 százaléka 1-2 hétig marad fizetőképes, azaz a cégek 61 százaléka egy hónapig vagy annál rövidebb ideig számít a fizetőképessége megőrzésére. A válaszadók 12 százaléka 6 hétig, 15 százaléka 2 hónapig, további 13 százalékuk pedig 3 hónapig vagy ennél hosszabb ideig tudja várhatóan teljesíteni fizetési kötelezettségeit.

A kisebb cégek saját várakozásaik alapján rövidebb ideig maradnak fizetőképesek. Az egyéni vállalkozók többsége (70 százaléka) arra számít, hogy legfeljebb egy hónapig tartanak ki a pénzügyi tartalékaik. A mikrovállalkozások esetében az ilyen cégek aránya 56 százalék, a kisvállalkozásoknál 48 százalék, míg a közép- és nagyvállalkozásoknál 32 százalék.

Az egyes ágazatok közül a kereskedelemhez (67 százalék), a turizmus és vendéglátáshoz (66 százalék), a szállítás és raktározáshoz (65 százalék) valamint az egyéb szolgáltatásokhoz (63 százalék) tartozó válaszadó cégek számoltak be a legnagyobb arányban arról, hogy pénzügyi tartalékaik 4 hétig vagy ennél rövidebb ideig lesznek elegendőek.

A válaszadó cégek nagy többsége, 75 százaléka, a jelenlegi helyzetben a kereslet csökkenését, például az ügyfelek, vendégek, megrendelések elmaradását érzékeli a működése szempontjából fontos akadályozó tényezőnek. Ez leginkább a szálláshely-szolgáltatást és vendéglátást nyújtó cégekre, a kereskedelem és javítás, valamint az egyéb szolgáltatás ágazathoz tartozó cégekre jellemző. A járvánnyal kapcsolatos rendelkezések miatt **a cégek 38 százaléka jelezte, hogy teljes leállásra kényszerül.** A teljes leállást jelzők aránya az oktatást, egészségügyi és szociális ellátást szolgáltató, az egyéb személyi szolgáltató és a szálláshely-vendéglátáshoz tartozó cégekre jellemző. A válaszadók **23 százalékának tevékenységét a rendezvények betiltása és a rövidített nyitvatartási idő érinti hátrányosan.** Ezt a szálláshely-vendéglátáshoz, valamint a kereskedelemhez és egyéb szolgáltatáshoz tartozó cégek jelezték a legnagyobb arányban.

További **17 százalékuk jelezte, hogy a hazai vállalkozás, amelynek beszállítanak, csökkentette a rendelésállományát.** A kereslet ilyen típusú csökkenése leginkább az iparra és a szállítással, raktározással foglalkozó cégekre jellemző. **9 százalék** számára jelent nehézséget, hogy **importhelyettesítésre** szorul. Ez leginkább az ipari, az építőipari és a kereskedelmi cégek számára jelent problémát. A válaszadó cégek kevesebb, mint 10 százaléka számol be **munkaerőhiányról** (5 százalék), az ágazatában **árcsökkenésről** (6 százalék). 2 százalék jelezte,

hogy problémát okoz, hogy a **külföldi anyavállalata csökkentette a megrendelés-állományát**, a válaszadó cégek 1 százaléka pedig arról számolt be, hogy a járvány nem érinti hátrányosan a tevékenységét.

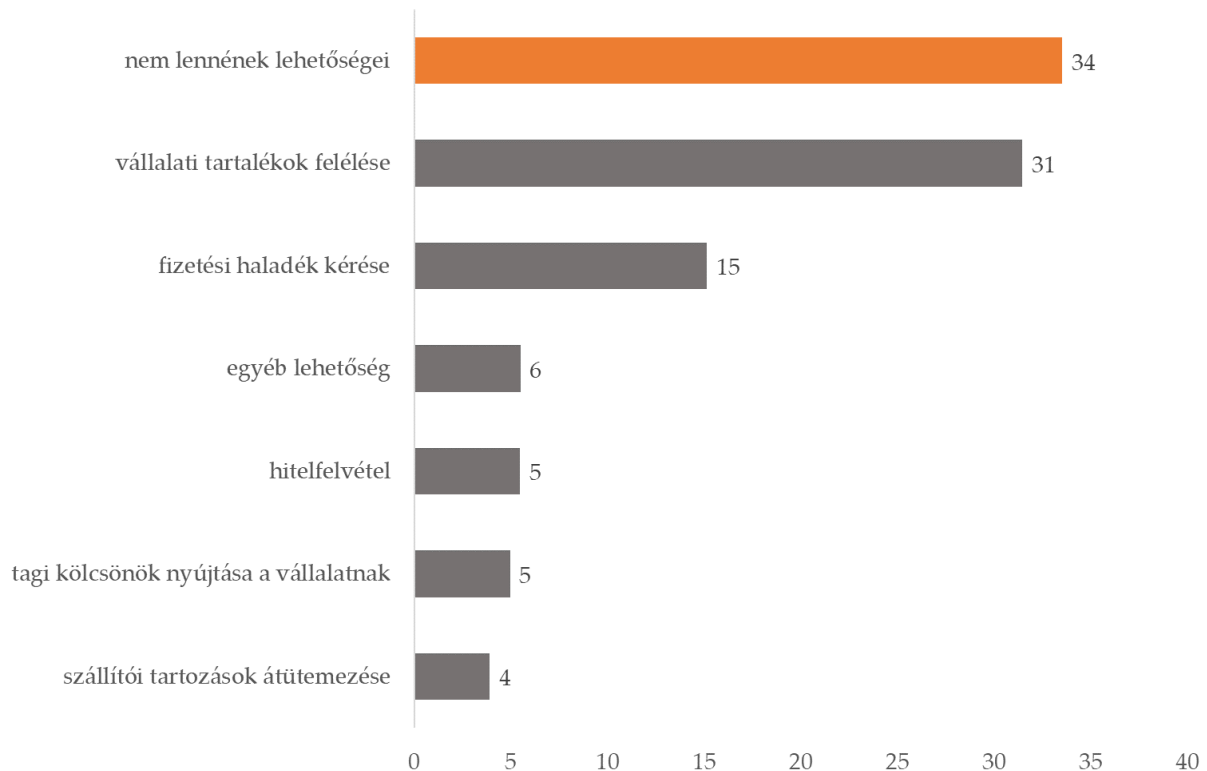
1. ábra: A koronavírus járvány milyen okból érinti hátrányosan a cége tevékenységét, N=4902-4971, százalék

Megjegyzés: A válaszadók több válaszlehetőséget is megjelölhettek.

A válaszadó cégek **31 százaléka a jelenlegi helyzetben úgy gondolja, hogy a vállalati tartalékokat élné fel, ha egy esetleges karantén esetén egy hónapig nem lenne bevétele a cégnek. 34 százalékauk érzi úgy, hogy ebben az esetben nem lenne semmilyen lehetősége a fennmaradáshoz.** A cégek 15 százaléka fizetési haladék kérésével, 5 százaléka tagi kölcsönök nyújtásával, 6 százaléka hitelfelvétellel, 4 százaléka pedig a szállítói tartozások átütemezésével próbálna megoldani egy ilyen helyzetet. A válaszadó cégek további 6 százaléka egyéb megoldásokat keresne, többségük a vállalkozás tevékenységének szüneteltetését választja vagy választaná.

2. ábra: Milyen lehetőségei lennének a cégnek, ha egy esetleges karantén miatt egy hónapig nem lenne árbevétele a cégnek, N=4851, százalék

A válaszadók 60 százaléka úgy gondolja, hogy vállalkozása helyzetén segítene egy kamatmentes, 1+1 évre nyújtott szabad felhasználású folyószámlahitel, 46 százalékuk pedig folyamodna is ilyen hitelért. A hitelt leginkább a kis- és közepes vállalkozások vennék igénybe, valamint a szállító-raktározó, a turizmus-vendéglátáshoz, az építőiparhoz és az iparhoz tartozó cégek.

A járvány lecsengését követően a cégek 37 százaléka úgy véli, hogy 3 hónapon belül vagy ennél rövidebb idő alatt éri el a járvány előtti árbevételét. A válaszadók 26 százaléka arra számít, hogy ez 6 hónap után történik meg, 24 százalék pedig 9-12 hónapra becsüli a kilábalás idejét. A cégek 18 százaléka szerint legalább egy évet fog igénybe venni a korábbi árbevételi szint elérése, 12 százalékuk szerint pedig ennél is hosszabb időt.

Válságkezelés

A cégek 30 százaléka azt jelezte, hogy nem rendelkezik tervvel vagy vészforgatókönyvvel a jelenlegihez hasonló válsághelyzetekre, és nem is tervez ilyet, 43 százalékuk azonban jelenleg dolgozik ilyen terven. A válaszadók 11 százaléka még nem léptette érvénybe a válságtervét, 16 százalékuk azonban már igen. A tervvel nem rendelkezők aránya az egyéni vállalkozók és a mikrovállalkozások között a legmagasabb.

A nem egyéni vállalkozások többsége (89 százaléka) egyelőre nem bocsátott el alkalmazottat a járvány hatására, az elbocsátott alkalmazottak átlaga ezen cégek körében 1,5 fő. A mikrovállalkozások esetében az elbocsátottak számának átlaga 0,5 fő, a kisvállalkozásoknál 1,7 fő, az 50 fő feletti közép és nagyvállalkozások esetében pedig átlagosan

17,7 fő. A válaszadók között a legnagyobb arányban (30 százalékuknál) a közép-és nagyvállalkozások jelezték, hogy elbocsátás volt náluk, a legkisebb arányban pedig mikrovállalkozások (19 százalékuk bocsátott el legalább 1 főt).

Az elbocsátások átlaga jelenleg a válaszadó cégek közül az egyéb gazdasági és személyi szolgáltatást nyújtó cégeknél a legmagasabb, 3,6 fő, a mezőgazdaság esetében pedig a legalacsonyabb (átlagosan 0,6 fő a 30 válaszadó cégnél). A legnagyobb létszámú elbocsátások a válaszadó cégek körében az egyéb szolgáltatások területén történtek, elsősorban munkaerő-kölcsönző cégeknél és diákszövetkezeteknél. Emellett a turizmus és vendéglátásban működik a legtöbb olyan válaszadó cég, ahol elbocsátás volt, 40 százalékuk legalább 1 embert elküldött a járvány hatására.

A teljes munkaidőben dolgozók száma a válaszadó (nem egyéni vállalkozó) cégeknél átlagosan 5,3 fővel csökkent a járvány előtti időszakhoz viszonyítva. A cégek 56 százaléka a teljes munkaidőben dolgozók számának csökkenéséről számolt be. A teljes munkaidősök száma leginkább az iparban esett vissza, átlagosan 12,8 fővel (a cégek 54 százaléka jelezte, hogy csökkent a teljes munkaidősök száma). A többi ágazatban számszerűen kisebb mértékben csökkent a teljes munkaidőben dolgozók száma. cégek aránya, akik csökkenést jeleztek az átlagnál magasabb a turizmus és vendéglátásban (66 százalék), a szállításban (59 százalék) és a kereskedelemben (57 százalék).

A részmunkaidősök száma átlagosan nem változott jelentős mértékben, a válaszadók 63 százalékánál ugyanannyian dolgoznak ilyen módon, mint a járvány előtt.

A fizetett szabadságon lévők száma ezzel szemben cégenként átlagosan 2,7 fővel nőtt, a cégek harmadánál többen vannak fizetett szabadságon, mint a járvány előtti időszakban. Az egyes ágazatok közül az iparban a cégek 44 százalékánál, a kereskedelemben pedig 30 százalékuknál nőtt a fizetett szabadságon lévő munkatársak száma.

A fizetés nélküli szabadságon lévők száma kis mértékben (átlagosan 0,7 fővel) szintén nőtt, a cégek 14 százalékánál vannak többen így szabadságon, mint korábban. A turizmus és vendéglátásban a többi ágazathoz viszonyítva nagyobb mértékben nőtt a fizetés nélküli szabadságon lévők száma (cégenként átlagosan 2,1 fővel), a cégek 28 százalékánál többen vannak ilyen módon szabadságon, mint a járvány megjelenése előtti időszakban.

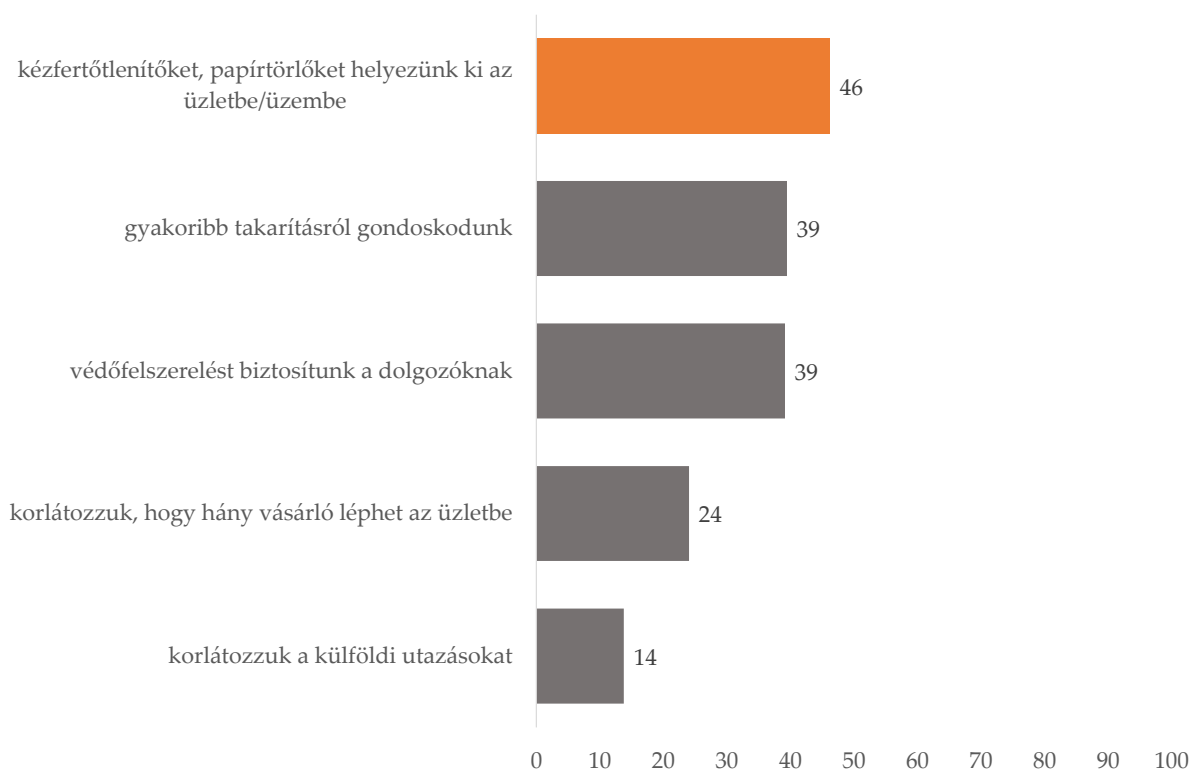
A táppénzen lévők száma a cégek 17 százalékánál emelkedett. Ennél magasabb arány figyelhető meg az iparhoz és a kereskedelemhez tartozó válaszadók esetében: az előbbi ágazathoz tartozó válaszadók 33 százalékánál, a kereskedelmi cégek 19 százalékánál nőtt a táppénzen lévők száma.

A munkaszervezés szempontjából a home office gyakori eszközzé vált a cégek körében, a válaszadóknál cégenként átlagosan 4,7 fő dolgozik ilyen módon, és a cégek 32 százalékánál nőtt az otthoni munkavégzésben lévők száma a korábbiakhoz képest.

Karanténintézkedések, munkavállalók biztonsága és munkaerő gazdálkodás

A dolgozók betegséggel szembeni megvédése érdekében a válaszadó cégek 46 százaléka helyezett ki kézfertőtlenítőket/papírtörölköket üzemébe/üzletébe. A cégek 39-39 százaléka biztosít védőfelszerelést dolgozóinak, illetve gondoskodik gyakoribb takarításról. A vállalkozások 24 százaléka korlátozza, hogy azonos időpontban hányan tartózkodhatnak az üzlethelyiségben (ez az intézkedés a kereskedelmi cégek körében lényegesen magasabb arányban, 39 százalékra jellemző). A válaszadó cégek 14 százaléka nyilatkozott úgy, hogy a munkatársak védelme érdekében korlátozza a külföldi utazásokat, az alacsony arány háttérben azonban az is állhat, hogy a válaszadók jelentős része esetében feltehetően nem is aktuális a külföldi utazások kérdése (a kérdőívet kitöltő cégek 85 százaléka 10 főnél kevesebb munkavállalóval rendelkezik).

3. ábra: A dolgozók betegséggel szembeni védelme érdekében tett lépések aránya a válaszadó cégek körében, százalék, N=5205-5207

A válaszadó cégek hetente átlagosan 26700 Ft-ot fordítanak higiéniai óvintézkedésekre (pl. törölkendő, takarítás, fertőtlenítőszer, védőruha beszerzése). Ugyanakkor a kérdőívet kitöltő cégek 50 százaléka számára legfeljebb 5000 Ft heti kiadást jelentenek egyelőre ezek az intézkedések.

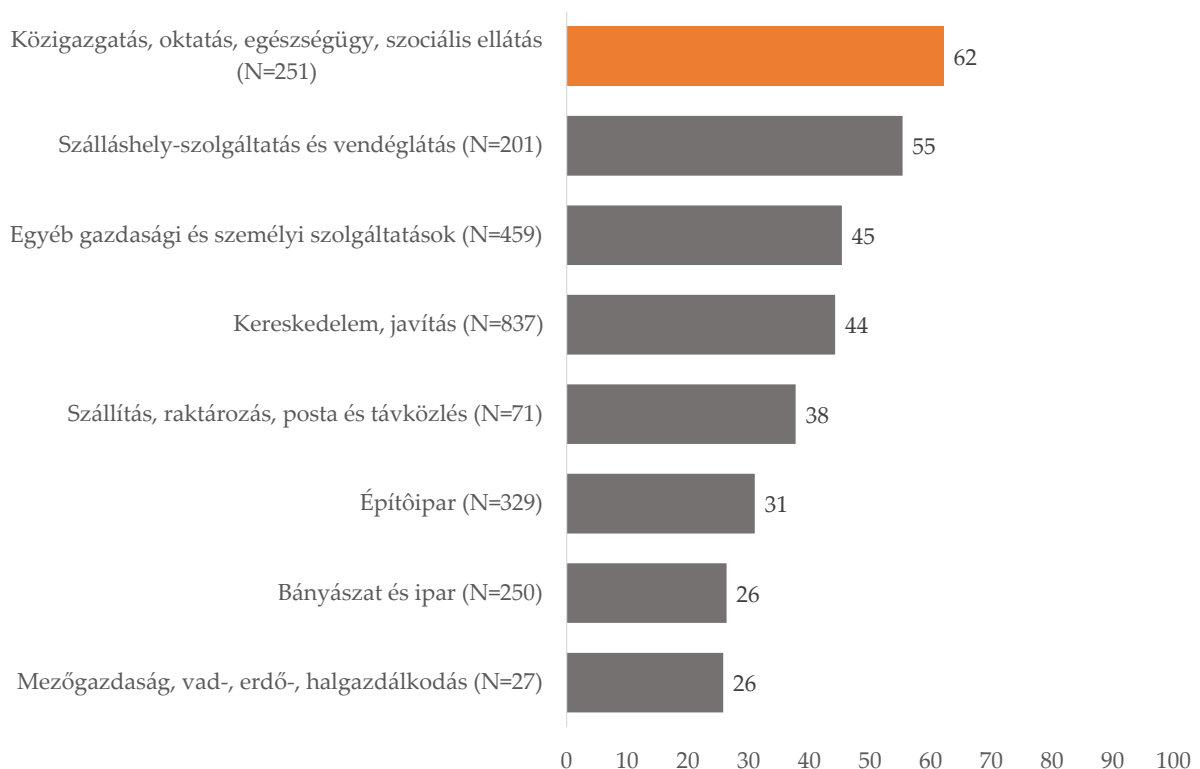
A karanténintézkedések munkajogi kezelésével kapcsolatban a cégek tájékozottsága összefügg méretükkel. A válaszadó egyéni vállalkozások 52, a mikrovállalkozások 53, a kisvállalkozások (10–49 fő) 57 százaléka nyilatkozott csak úgy, hogy ismerik lehetőségeiket. Ezzel szemben a közepes vállalkozások (50–249 fő) 73 százaléka, a válaszadó

nagyvállalatok közül pedig mind a 43 cég arról számolt be, hogy ismerik a karanténintézkedések munkajogi kezelésével kapcsolatos lehetőségeiket.

A megbetegedések és a karanténintézkedések munkajogi kezelése szintén legkevésbé (16 százalék) a nagyvállalatok számára okoz problémát. **A közepes vállalkozások 57 százaléka, a kisvállalkozások 66 százaléka, a mikrovállalkozások 55 százaléka, illetve az egyéni vállalkozók 50 százaléka úgy nyilatkozott, hogy vannak nehézségei a megbetegedések és a karanténintézkedések munkajogi kezelésével kapcsolatban.**

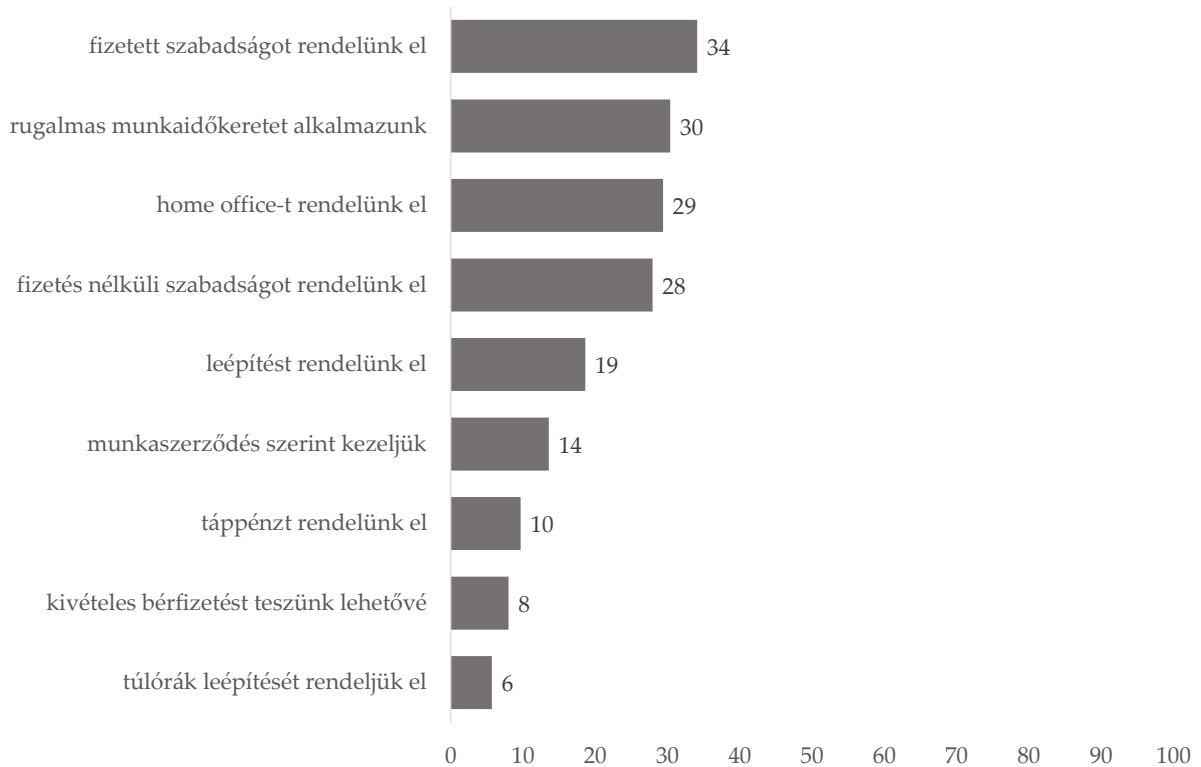
A kérdőív kitöltésének időpontjában összességében átlagosan a válaszadó, **nem egyéni vállalkozásként működő cégek dolgozóinak 43 százaléka esik ki a munkából különböző okokból (pl. rendes szabadság, fizetés nélküli szabadság, karantén).** A leginkább érintett ágazat a közigazgatás, oktatás, egészségügy, szociális ellátás (az ide sorolható cégek dolgozóinak átlagosan 62 százaléka kieső), de szintén kiemelkedő mértékben érintett a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás a munkavállalók kiesésében (az ide sorolható cégek dolgozóinak átlagosan 55 százaléka nem dolgozik jelenleg). Jelenleg legkevésbé az ipari és a mezőgazdasági cégek érintettek, ezen vállalatok dolgozóinak átlagosan egyelőre 26–26 százaléka kieső.

4. ábra: A kieső dolgozók átlagos aránya a válaszadó vállalatok körében ágazatonként, százalék, N=2425

A nem egyéni vállalkozó, válaszadó cégek körében a megbetegedésekkel és karanténintézkedésekkel kapcsolatos, foglalkoztatással összefüggő intézkedések közül a leggyakoribb a fizetett szabadság (34 százalék), a rugalmas munkaidőkeret (30 százalék), a home office (29 százalék) és a fizetés nélküli szabadság (28 százalék) alkalmazása. Közel minden ötödik cég (19 százalék) pedig leépítést rendelt el

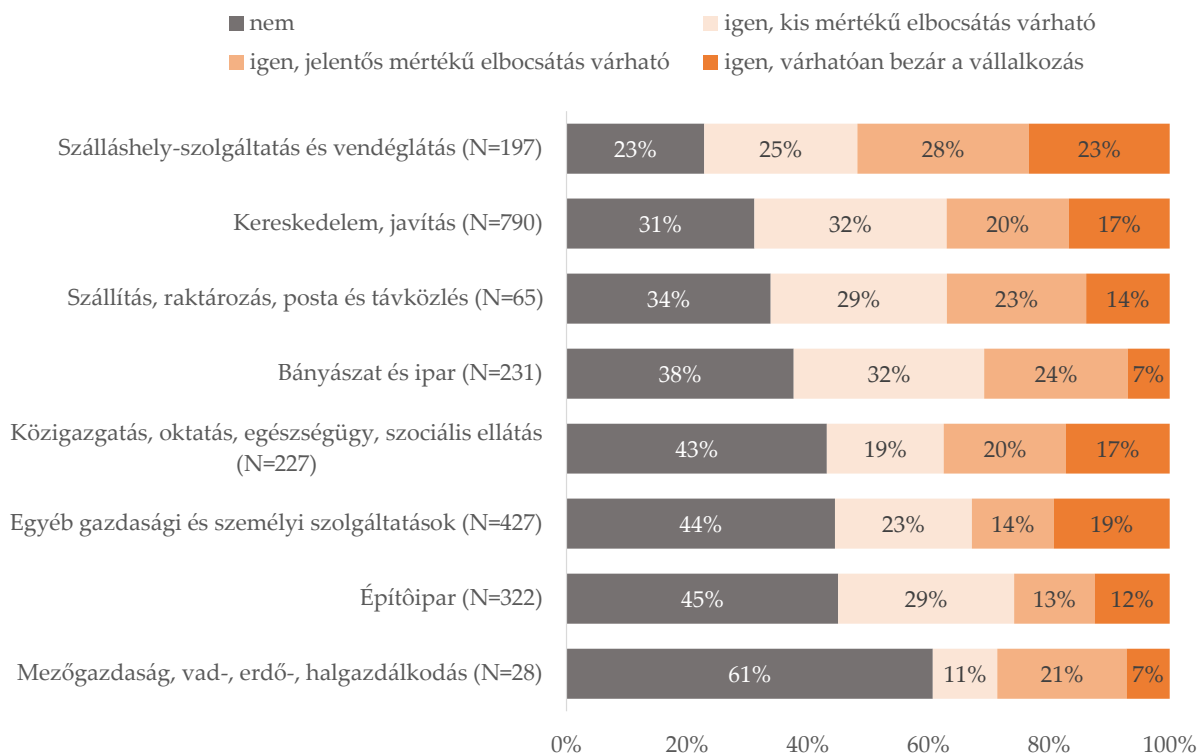
5. ábra A megbetegedésekkel és a karanténintézkedésekkel kapcsolatos, foglalkoztatással összefüggő intézkedések aránya a nem egyéni vállalkozó, válaszadó cégek körében, százalék, N=2689

A mikrovállalkozások esetén az elbocsátást tervező vállalkozások aránya 58 százalék, a kisvállalkozások körében ez az arány 77 százalék, a közepes vállalatok körében 75 százalék, míg a nagyvállalatok körében 60 százalék.

Ágazat szerint az elbocsátásokban várhatóan leginkább érintett terület a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás (az ide sorolható cégek, válaszadó 69 százaléka tervez elbocsátást), a kereskedelem, javítás (az ide sorolható cégek, válaszadó 77 százaléka tervez elbocsátást), valamint a szállítás, raktározás, posta és távközlés (az ide sorolható cégek, válaszadó 66 százaléka tervez elbocsátást). A legkevésbé pedig a mezőgazdaság érintett az elbocsátásokban (az ide tartozó, válaszadó cégek 39 százaléka tervez elbocsátást).

6. ábra A koronavírus járvány következtében előálló elbocsátásokkal kapcsolatos várakozások a nem egyéni vállalkozó, válaszadó cégek körében, ágazat szerint

Az otthoni munkavégzés a válaszadó, nem egyéni vállalkozó cégek 60 százaléka számára egyáltalán nem megoldható. 25 százalékuk számára kismértékben megoldható a távmunka, 8 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy többségében megoldható ez a munkaszervezési forma, míg csupán 7 százalékuk számára oldható meg teljesen. A home office döntő akadálya a válaszadók szerint, hogy vállalatuk olyan tevékenységet végez, ami nem végezhető otthonról (a válaszadó, nem egyéni vállalkozók 87 százaléka így látja helyzetét). Ehhez képest az egyéb akadályozó tényezők lényegtelenek. Mindössze a válaszadó, nem egyéni vállalkozó cégek 6 százaléka említett az otthoni munkavégzéssel kapcsolatos szervezési nehézségeket, 4 százalék számára jelent akadályt a dolgozók otthoni IT infrastruktúrája és mindössze 2 százalék látja úgy, hogy a munkáltatói IT infrastruktúra nem teszi lehetővé a home office munkaszervezést.